

Citiți lecția din manual: *Instrumentalizarea politică a culturii*, notați schița lecției pe caiete și rezolvați fișele de lucru.

Instrumentalizarea politică a culturii

1. Cultura „Omului Nou”

- 1948-1989 - în perioada comunistă, cultura românească a fost supusă unui control ideologic strict, devenind astfel un eficient instrument de propagandă;

I. Perioada stalinistă (1948-1965) - guvernarea Gheorghe Gheorghiu-Dej și-a propus să controleze și să modeleze gândirea oamenilor, în scopul formării „*omului nou*”, printr-o serie de măsuri politice:

a. Sovietizarea culturii: prin alinierea la modelul realist-socialist impus de U.R.S.S., proletcultismul (literatura, arta și cinematografia ar fi trebuit să glorifice Partidul, clasa muncitoare și transformările socialiste în toate domeniile);

b. Epurarea intelectualilor: oamenii de cultură considerați „*dușmani ai poporului*” au fost marginalizați (Constantin Brâncuși, Lucian Blaga, Marioara Voiculescu și Constantin C. Giurescu), arestați sau trimiși în lagăre de muncă (Alexandru Lapedatu, Radu R. Rosetti, Marietta Sadova, Gheorghe I. Brătianu, Constantin Noica și Ion Caraion), iar cei care s-au aliniat politicii regimului au fost recompensați (Tudor Arghezi, Mihail Sadoveanu, Camil Petrescu și Zaharia Stancu);

c. Crearea Uniunilor de creație (Uniunea Scriitorilor din România, Uniunea Compozitorilor, Uniunea Artiștilor Plastici și Asociația Cineaștilor din România): scriitorii, compozitorii, artiștii plastici și cineaștii au fost obligați să adere la organizații aflate sub supravegherea partidului-stat, activitatea lor fiind atent supravegheată de reprezentanți ai autorităților. Scriitorii nu au putut să își aleagă subiectele și au fost îndemnați să promoveze literatura de propagandă, arta a glorificat realizările regimului și a reflectat viața cotidiană a muncitorilor și țăranilor (formele moderne abstracte au fost respinse), iar cinematografia a fost folosită ca instrument de propagandă pentru regimul totalitar;

d. Cenzură instituționalizată: prin Decretul nr. 218/20 mai 1949 a fost creată Direcția Generală a Presei și Tipăriturilor, care a “filtrat” orice operă înainte de publicare și a interzis conținutul „*neconform*” sau „*dușmănos*” (1952: 8779 de titluri). Printre autorii interziși s-au aflat Dimitrie Cantemir, Mihail Kogălniceanu, Vasile Alecsandri, Bogdan Petriceicu Hașdeu, Titu Maiorescu, Mihai Eminescu, Alexandru Vlahuță, George Coșbuc, Octavian Goga și George Topârceanu.

II. Perioada „destinderii” (1965-1971) - în primii anii ai guvernării Nicolae Ceaușescu s-a înregistrat o relaxare a cenzurii: pe scenele teatrelor s-au montat numeroase creații ale autorilor occidentali, iar presa culturală a fost revigorată prin publicarea de materiale mai diverse.

2. Cultura vs. cultul personalității

- 1971-1989 - regimul național-comunist a impus după emiterea „*Tezelor din iulie*” (1971) un model de inspirație nord-coreean și chinezesc în materie de cultură și artă ⇒ restricționarea influențelor externe (interzicerea unor autori vestici și limitarea accesului la traduceri), numeroase creații cinematografice și muzicale occidentale au fost cenzurate sau interzise, festivaluri precum „*Cântarea României*” și Cenaclul Flacăra au încurajat cultura de masă și protocronismul (promovarea unei perspective naționaliste asupra trecutului și negarea influențelor externe în cultura românească), iar cultul personalității s-a consolidat și a devenit omniprezent în poezie, literatură, arte plastice și cinematografie, prin intermediul unor creatori precum Eugen Barbu și Adrian Păunescu;

- în perioada comunistă, în ciuda măsurilor represive, a cenzurii și propagandei, a existat o rezistență culturală redusă, câțiva scriitori (Marin Preda), actori (Toma Caragiu și Amza Pellea) și cineaști (Lucian Pintilie) au încercat să critice regimul sau să creeze lucrări care, deși nu au părut direct subversive, au transmis mesaje de opoziție față de opresiunea politică și socială (s-au adresat publicului într-un limbaj metaforic, folosind un vocabular codat, cu aluzii și ironii, în care au strecurat critici subtile la adresa regimului totalitar).

Pentru o mai bună înțelegere a subiectului studiat vizionați următoarele videoclipuri:

<https://www.youtube.com/watch?v=h6h3h1d0ifE>

https://www.youtube.com/watch?v=Mmy_3pi6Fa8

Fișă de lucru: Instrumentalizarea politică a culturii

Citiți cu atenție textul de mai jos, apoi răspundeți cerințelor:

„Ajungem astfel, în 1971, la faimoasele <<Teze din iulie>>, considerate (...) de mai mulți istorici ca marcând sfârșitul perioadei de <<liberalizare>>. De fapt, 1971 nu a făcut decât să exprime mai apăsător rigiditatea ideologică manifestată în repetate rânduri și în anii precedenți. S-a cerut acum o vigilență sporită și infuzarea spiritului de partid în toate domeniile. Spre exemplificare: <<Legarea creației literar-artistice de realitățile construcției socialismului, creșterea rolului educativ al literaturii și artei, responsabilitatea sporită a creatorului pentru conținutul operei sale. Stimularea creației inspirate din viața poporului, din lupta pentru făurirea noii orânduiri, participarea activă a intelectualității, fără deosebire de naționalitate, la îndeplinirea marilor obiective ale partidului>> (și, implicit, <<respingerea hotărâtă a producțiilor impregnate de spiritul concepțiilor moralei burgheze>>).”

(Lucian Boia, *Strania istorie a comunismului românesc - și nefericitele ei consecințe*)

1. Identificați, pe baza textului, principiile politicii culturale promovate de partidul-stat și restricțiile impuse creațiilor artistice.

2. Explicați semnificația sintagmei „rigiditate ideologică”, în contextul anilor 1970.

3. Formulați un punct de vedere referitor la autocenzura din România comunistă, pornind de la afirmația lui Stéphane Courtois: „asistăm la acest fenomen ciudat de interiorizare a cenzurii, a cenzurării de către scriitorul însuși a propriei opere, când o scrie”.

BIBLIOGRAFIE:

1. Mălăelea, Daniel, Niculescu, Anita-Sabina, Horga, Paula-Coca, Prună, Nicolae, *Istoria comunismului din România: Manual pentru clasa a XII-a/a XIII-a*, Editura Akademos Art, București, 2025.
2. Boșcodeală, Felicia Elena, Ciobanu, Loredana, Gîlă, Cristina-Iulia, Șerban, Nicolae, *Istoria comunismului din România: Manual pentru clasa a XII-a/a XIII-a*, Editura Booklet, București, 2025.
3. Stoica, Stan (coordonator), Ștefănescu, Alexandru V., Preda, Elena, Becheru, Dragoș, Bilcea, Valentina, *Istoria comunismului din România: Manual pentru clasa a XII-a/a XIII-a*, Editura CD Press, București, 2025.
4. Bălănescu, Flori (coordonator), Anton, Mioara, Muller, Carmen, Mihai, Florin-Răzvan, *Istoria comunismului din România: Manual pentru clasa a XII-a/a XIII-a*, Editura Corint Logistic, București, 2025.
5. Ghețău, Gheorghe-Florin (coordonator), Bratu, Alina, Ghețău, Olenca-Georgiana, Radu, Adriana, Szakacs, Roxana-Gabriela, *Istoria comunismului din România: Manual pentru clasa a XII-a/a XIII-a*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 2025.
6. Dobrinu, Dorin, Soare, Aurel Constantin, Săvuță, Irina Ema, Rados, Maria, Căplescu, Iuliana, Gheorghe, Maria Mariana, *Istoria comunismului din România: Manual pentru clasa a XII-a/a XIII-a*, Editura Litera, București, 2025.
7. Barcan, Doina, Sterpu, Bogdan, *Regimul comunist în România (decembrie 1947-decembrie 1989)*, Editura Institutul European, Iași, 2003.
8. Deletant, Denis, *România sub regimul comunist*, Editura Fundației Academia Civică, București, 2012.
9. Tismăneanu, Vladimir, *Stalinism pentru eternitate: o istorie politică a comunismului românesc*, Editura Polirom, Iași, 2005.
10. Kenyon, Paul, *Copiii nopții: povestea stranie și eroică a României moderne*, Editura Litera, București, 2022.
11. Shafir, Michael, *România comunistă (1948-1985). O analiză politică, economică și socială*, Editura Meteor Press, București, 2020.
12. Ficeac, Bogdan, *Cenzura comunistă și formarea „omului nou”*, Editura Nemira, București, 1999.